

ALTERNATIEF-LINKSE POLITIEK EN DE NIEUWE UITDAGINGEN

Louis Van Geyt

I.Voor « Antikapitalistisch Links » geen toekomst zonder diepgaande verandering....

Bovenstaande bewering hoeft vandaag geen lang betoog meer. *Immers*, de aardverschuiving van de voorbije twee jaar - het ineensstorten van het uit Oktober 1917 voortspruitende niet-kapitalistische wereldsysteem - sloeg niet alleen brutaal de meest in 't oog springende, ondanks alles tot 1989 nog schijnbaar solide «alternatieve» pijler weg, waarnaar bijna driekwarteeuw lang werd gerefereerd door al wie de vanzelfsprekendheid in vraag stelde van de hegemonie van het financiekapitaal.

Meteen maakte deze aardverschuiving voltooid verleden tijd van ten minste drie andere pijlers die, althans in de ontwikkelde industriële maatschappijen en tot aan het einde van de jaren '60, van evenveel of nog grotere betekenis waren geweest voorde anti-kapitalistische linkerzijde. En zulks in zover, dat de diverse componenten van deze laatste tot voor kort de grootste moeite hadden om te «accepteren» dat de pijlers in kwestie snel aan het uithollen waren, en dit ten minste sinds een twintigtal jaren (mei '68 was immers reeds een spectaculair signaal terzake):

- de doorslaggevende rol, meer dan een eeuw lang, van de klassieke arbeidersbeweging (het industrie-proletariaat) als maatschappij-betwistende en -transformerende factor;

- de eenduidige betekenis die tot in een recent verleden bijna algemeen werd toegeschreven aan de technisch-wetenschappelijke ontwikkeling als motor bij uitsteking van de maatschappelijke en menselijke vooruitgang;

- decentrale, haast alleen-beslissende functie die de linkse partijen uitoefenden, door middel van hun min of meer overwegende greep op de Staatsmacht, als politieke operators van vooruitstrevende evolutie en socialistische omvorming van de maatschappij, land per land.

Hoewel op zich minder spectaculair, maakte het wegzinken van de drie pijlers in kwestie, evenzeer als (zoniet meer nog dan) de ineensstorting van het «bestaande socialisme», het voor de antikapitalistische linkerzijde tot een absolute noodzaak, om grondig de belangrijkste opvattingen en waarden te herdefiniëren die haar

denken en optreden driekwart eeuw lang hadden beheerst.

2 ... Mits adequate inachtneming van plus en minus van het verleden.

Dergelijke diepgaande herziening van het ideeëngoed dat voornamelijk werd gedragen door de Kommunistische Partij(en), heeft nochtans weinig of geen uitstaans met het soort van vermaledijding of afzwering in globo dat - meerbepaald sedert de val van de Muur, en vooral sinds het imploderen van het Sovjet-bewind na de mislukte coup van vorige zomer- bij de opiniemakers zogoed in de markt ligt.

Zeker, het ontstaan en het optreden van de KP-en hadden veel te maken met het aantreden van het Sovjet-bewind en de vestiging van het wereldsysteem van het «bestaande socialisme» - met name datgene dat vanaf '89 zo spectaculair van de kaart werd geveegd.

Maar het is even absurd om wat de KP-en gedurende bijna 70 jaar hebben betekend te reduceren tot het bestaan van deze onbetwistbare relatie, als om bijvoorbeeld het verzet tegen de nazi-bezetting of de strijd tegen de raketten te verklaren door «de hand van Moskou». Met recht kan trouwens de vraag worden gesteld, of grote volksbewegingen zoals deze tweede hedendaagse geschiedenis even sterk zouden hebben beïnvloed, indien hun kommunistische component(en) de zienswijzen terzake had(den) gevolgd van Stalin in het eerste, en Brezjnev in het tweede geval. Maar dat is een ander verhaal.

Veel zinvoller lijkt het dan ook om na te gaan, welke rol de KP-en hebben gespeeld als specifiek, anti-kapitalistisch bestanddeel van de linkerzijde in haar geheel, t.o.v. enkele van de meest markante gebeurtenissen en ontwikkelingen van de 20ste eeuw. Let wel : het gaat hier veel meer om hun objectieve rol, nl. diegene die ontegensprekelijk van betekenis was bij de reële gebeurtenissen, dan om hun subjectieve rol, nl. diegene die hun op hetterrein en toen werd aangemeten door vriend en vijand, laat staan ... door henzelf.

- Zo bijvoorbeeld valt het moeilijk te ontkennen dat de grote sociale en democratische veroveringen, die de overwegend reformistische arbeidersbeweging in de meeste landen van West-Europa wist af te dwingen in de jaren na de eerste, en vooral na de tweede wereldoorlog, in ruime mate werden bevorderd - zoal niet mogelijk gemaakt - doorde acute bekommernis van grootpatronaat en regeringen, om te voorkomen dat de antikapitalistische stroming binnen de linkerzijde van elk

land een «al te gevaarlijke» invloed zou verwerven of behouden.

- Minstens evenzeer is het aanwijsbaar, dat de overwinning op het fascisme in overwegende mate dient toegeschreven aan het succesvolle doortrekken, naar de verzetsstrijd van de Europese (en Aziatische) volkeren en naar het totstandkomen van de anti-hitleriaanse (en anti-nipponse) coalitie, van de anti-fascistische eenheidsstrategie die werd uitgetekend tijdens het Vlide (en laatste) Congres van de Kommunistische Internationale, onder impuls van Dimitrov e.a.

- Ook lijdt het geen twijfel, dat de kommunistische wereldbeweging een groot aandeel had in de aftakeling van het oude koloniale systeem na Wereldoorlog II, en dat ze zelfs in enkele, weliswaar vroege gevallen bijdroeg tot een (begin van) uitbreken uit de onderontwikkeling van sommige van de betrokken landen.

- Tenslotte mag uitgerekend vandaag niet worden vergeten dat de enorm negatieve aspecten en gevolgen van de “Kominform-repliek» van Stalin, Molotov en Soeslov op de koude-oorlogsstrategie van Truman en Churchill, de kommunistische beweging er na de tweede wereldoorlog beslissend toe bijdroeg, om de toenmalige plannen te verijdelen tot vestiging van de wereldheerschappij van de Verenigde Staten, «in het verlengde van Hiroshima» en door het «ten gelde maken» van het overwicht van de dollar.

3. Het «Bestaande » kapitalisme verschilt van het «naakte» door de aktie van zijn tegenkrachten.

Samen genomen wijzen de zoëven aangehaalde vier historische ontwikkelingen op twee complementaire vaststellingen van kapitaal belang, ook en vooral voor de toekomst:

1. de (kapitalistische) maatschappijen en de wereld waarin we leven, verschillen grondig van wat ze zouden zijn geweest, indien hun evolutie niet zo beslissend was beïnvloed - en gewijzigd - door de aktie van (een machtig geheel van) krachten, voor wie de naakte heerschappij van het kapitaal geen wet was;
2. bij elke van de betrokken betwistende - en inhoudswijzigende - bewegingen, was de inbreng van een specifieke anti-kapitalistische component - in casu de kommunistische - van bijzondere betekenis.

Uit deze twee complementaire vaststellingen van uitzonderlijk belang mogen nochtans geen verkeerde conclusies worden getrokken. Immers, geen van de genoemde vier historische ontwikkelingen stond op zich in het teken van de omverwerping van het kapitalisme. Meer zelfs: de inbreng van hun anti-kapitalistische component was telkens van des te grotere betekenis, naarmate hij zich -

«objectief» indien niet steeds doelbewust - affirmeerde als «consequente bijdrage tot het bereiken van de gemeenschappelijke doeleinden», naasten met de inbreng van de andere, «niet anti-kapitalistische» componenten.

In zekere zin kan men zelfs staande houden dat de draagwijdte van de kommunistische inbreng telkens vooreen flink stuk afhing van de mate waarin «de specifieke, antikapitalistische drijfveer» van de component in kwestie door hem ondergeschikt werd gehouden - zij het niet opgeofferd - aan het de gemeenschappelijke vooruitstrevend-democratische maar in se niet anti-kapitalistische doeleinden.

Meteen echter valt moeilijk te loochenen, dat het gewicht van de kommunistische inbreng in - ja zelfs de globale doeltreffendheid er van - elk van de historische bewegingen in kwestie, veel te maken had met het risico dat, bij het uitblijven van tastbare resultaten, deze bewegingen zelf zouden gaan neigen een anti-kapitalistische richting in te slaan.

En dit «risico» werd op zijn beurt gestaafd, van 1917 tot 1989, door het bestaan en de mate van geloofwaardigheid als alternatief van het niet-kapitalistisch systeem gesproken uit Oktober 1917.

4. Hoe het « Bestaande Socialisme» jarenlang doorwoog op het «Bestaande Kapitalisme»

Ongeveer een halve eeuw lang was het «bestaande socialisme» immers een sterk referentiepunt - ondanks alle voorbehoud en kritiek - voor de progressieve tegenkrachten binnen het kapitalistisch systeem.

Gedurende het grootste deel van deze periode verkeerde dit laatste trouwens in ernstige structurele moeilijkheden, o.m. gekenmerkt door beide wereldoorlogen en, daartussen, door de grote crisis van de jaren '30 en de toevlucht tot het fascisme in een steeds groter aantal landen. De ontwikkeling van de produktiekrachten in de meeste industriële mogendheden slabakte en de Staat moest massaal ter hulp worden geroepen, hetzij in het teken van de brutale politieke uitschakeling van de arbeidersbeweging en van alle democratische krachten (Italië, Duitsland, enz...), hetzij door een beroep te doen op diverse varianten van wat men later ging verzamelen onder de noemer van het «keynesianisme» (gaande van de «New

Deal» van Roosevelt tot het «Zweeds model», over het beleid van de regering Van Zeeland-De Man - hoe sterk dit laatste ook afweek van het «plan» waaraan de toenmalige BWP-voorman zijn naam had verbonden).

Voor de arbeidersbeweging en de vooruitstrevende krachten die overal opkwamen tegen de opmars van het fascisme en de oorlogsdreiging, en die daarvoor het kon pogden een maximum aan sociale voordelen uit de «keynesiaanse» wachttijd te slepen, kreeg wat door hen meestal werd ervaren als het onverminderd succes van de eerste Sovjet-vijfjarenplannen, gekoppeld aan de krachtige inzet van de KP-en voor de gemeenschappelijke streefdoelen, een sterke positieve betekenis. Een betekenis, die door het korte, zij het veelzeggende «hiaat» van het Stalin-Hitler-pakt nauwelijks verzwakt werd.

Na het einde van de tweede wereldoorlog immers ging de herinnering aan de doorslaggevende rol van de Sovjet-Unie bij het neerslaan van het fascisme en aan de belangrijke bijdragen van de KP-en tot het verzet, zwaar doorwegen in het voordeel van diezelfde progressieve krachten; en dit in weerwil van de koude oorlog en van wat toen reeds doorsijpelde over de weerzinwekkende trekken van het stalinisme. In de jaren 1953-64 creëerden de inspanningen van Kroeftsjov om het ijs te breken zelfs nieuwe hoop op een positieve bijdrage, tot vreedzame vooruitgang voor heel de mensheid van het «bestaande socialisme»¹.

Men kan dan ook stellen dat het relatief in evenwicht houden door dit laatste van het kapitalisme op wereldschaal in gevoelige mate heeft bijgedragen tot het bereiken van een relatief evenwicht tussen de klassen binnen het kapitalistische deel van de wereld.

5.... Tot het nieuwe elan van het kapitalisme de rollen a.h.w. omkeerde.

Ondertussen echter waren de toonaangevende groepen van de kapitalistische elite op wereldschaal doende, de meest acute structurele zwakheden van hun «systeem» aan te pakken en een nieuwe fase van groei van de produktiekrachten voor te bereiden.

Paradoxaal werden de inspanningen terzake grotendeels ingegeven door een lucide, kritische inschatting van het «capitalisme de papa», ja zelfs door een systematisch doortrekken - maar dan in recupererende zin - van enkele van de

voornaamste correcties die de progressieve tegenkrachten hadden opgedrongen t.o.v. de naakte versie van het systeem (zie deel II hierboven). Watvoorafgaat geldt bijzonder voor de inspanningen van de verstandige kapitalisten en hun politieke medestanders, om de «Welfare State» en het consensusmode! veeleer als deugd dan als nood te gaan beschouwen - of juist gezegd, te gaan hanteren.

Aldus werd het «bestaande kapitalisme'», met zijn ingebouwde correcties, als basis aangewend om de derde industriële revolutie stilaan tot ontplooiing te brengen. Of beter: om de geleidelijke overgang te vergemakkelijken van de klassiek-industriële fase van de 19de en de eerste tweederden van de 20ste eeuw, naar het tijdperk van de wetenschappelijk-technologische mutaties van het laatste derde (of kwart) van de 20ste eeuw: diegene die men zeer grof kan omschrijven als het informatiseren en doorgedreven internationaliseren van productie en diensten.

Zeker, de nieuwe groei van het hedendaagse kapitalisme ging gepaard met een ongeëvenaarde machtsconcentratie bij een beperkt aantal transnationale concerns, en met een uitdeining zonder voorgaande van de hegemonie van het financieelkapitaal tot vele sferen van het sociale en zelfs individuele leven die voorheen, ook binnen de ontwikkelde industriële maatschappijen, «buiten de markt» vielen (denk maar aan informatie, vorming, cultuur, vrijetijd in "t algemeen). Tevens ging hij gepaard meteen steeds meer dramatische verwaarlozing van de Derde Wereld (waarvan de discriminerende opvang van de migranten in feite een verlengstuk vormt) en met een veelsoortige aantasting - ja steeds vaker met een gevaarlijke overstijging - van de grenzen van een verantwoord behoud van de natuurlijke omgeving van mens en maatschappij; kortom, met een in de centra van het systeem snel groeiende, maar tevens globaal enorm discriminerende én verspillende productie, gepaard aan een dito consumptie, beide «tegeleleid» door de jacht op maximale macht en winst van de moderne kapitalistische reuzen.

Meteen echter! lagen de wetenschappelijk-technologische mutaties aan de basis van het uithollen van de onder deel 1 vermelde klassieke pijlers van de linkerzijde, en meer bepaald:

- het transformeren van de klassieke arbeidersklasse als homogene politiek-sociale tegenkracht bij uitsteking van het systeem tot een veelmeer heterogene, minder geconcentreerde werkende bevolking in productie en diensten, een werkende bevolking die zich tot nader order in meerderheid veeleer «onverschillig» (of althans niet a priori betwistend) t.a.v. het systeem als zodanig opstelt;

- het breken van het relatief evenwicht uit de vorige periode tussen de economische macht van het (steeds meertransnationale) kapitaal en de politieke macht van de nationale staten, ten voordele van de eerste; dit onevenwicht geldt tot nader orde trouwens nog meer voor nieuwe supranationale gezagsstructuren zoals de Europese Gemeenschap (om maar te zwijgen van het IMF, de Wereldbank en ga zo verder).

Juist ten opzichte van dit geheel van nieuwe ontwikkelingen binnen het wereldkapitalisme - en in de eerste plaats binnen zijn hoofdcentra aan weerszijden van beide grote oceanen - zou het «bestaande socialisme» volkomen onopgewassen en onvoorbereid blijken, en wel in die mate, dat het zich in het teken van de brezjneviaanse stagnatie in het defensief liet drukken over geheel de lijn. Dit geldt economisch en sociaal vanaf die tijd ging de globale achterstand van de Comeconlanden t.o.v. de ontwikkelde kapitalistische landen geleidelijk toenemen, daar waar hij van 1930 tot 1965, de oorlogsjaren niet in acht genomen, bijna constant was verminderd ; het geldt ook politiek-militair, o.m. door het actief «meedoen» aan de bewapeningsescalatie en door het aanwenden op grote schaal van militaire middelen ter oplossing van de politieke crisissen in Tsjecho-Slovakije ('68), Afghanistan ('79) en Polen ('81).

6. Een kritische terugblik op de traditioeneel-marxistische aanpak van de bipolariteit.

Het lijkt geen twijfel dat deze dubbele ommekeer- het nieuwe kapitalistische elan en het steeds meer achterop blijven van het «bestaande socialisme» - de onontbeerlijke inpassing in de nieuwe tijden van de progressieve krachten binnen de kapitalistische wereld - met inbegrip van hun kommunistische component- heeft gehinderd.

Dat was des te meer het geval, daar het spectaculaire missen van de trein door het niet-kapitalistische wereldsysteem veel zonet alles te maken had met een enorme onderschatting door zijn toonaangevende kringen van de betekenis van diezelfde progressieve tegenkrachten binnen het kapitalisme, ja, meteen grondige misvatting van de systemendoorkruisende en evolutieve aard van de breuklijnen tussen vooruitstrevende en behoudsgezinde ideeën en krachten in de wereld.

Zeker, een belangrijk deel van de antikapitalistische linkerzijde binnen de

ontwikkelde kapitalistische wereld - meer bepaald een aantal partijen van kommunistische signatuur - ging zich meer en meer kritisch opstellen, voornamelijk vanaf de jaren '50 (destalinisering), t.o.v. de limieten, dwalingen en negatieve zijden van het bestaande socialisme. (Wat betreft de Kommunistische Partij van België werd deze kritische fase in feite ingeluid door haar XIde Congres - in december '54 - waar duidelijk afstand werd genomen van de sectaire, dogmatische opstelling uit de eerste koude-oorlogsjaren).

Dit kon echter niet verhinderen, dat in de eerste plaats de betrokken partijen - en tot op zekere hoogte met hen alle krachten die zich betwistend opstelden t.o.v. het kapitalistisch systeem - zekere mate de nadelige gevolgen ondergingen van het steeds minder inspirerend imago van het «andere systeem». Trouwens, deze partijen en krachten hadden de omvang en het tempo van de aftakeling (a.h.w. de zelf-uitholling) van het «bestaande socialisme» sterk onderschat - net als dit het geval was voor de overgrote meerderheid van de best-geinformeerde experts van pro-kapitalistische of «neutrale» signatuur.

Naar de mening van de ondergetekende is het peilen naar de achtergronden van deze onderschatting des te belangrijker, omdat het zeer veel te maken heeft met bepaalde concepten die ten gronde moeten worden herzien om een toekomst te banen voor een systeem-betwistende en zich systeem-transformerend opstellende linkerzijde, in de condities van een geheel andere wereld en een zich grondig wijzigende samenleving.

Wellicht betreft het hier, in de eerste plaats, een sterk ingeworteld, uit de 19de eeuw (daarvoor) stammend begrip (dat na '17 en vooral na '45 trouwens na even sterk leefde bij «rechts» als bij «links»), namelijk dat het uiteindelijk aflossen van het kapitalisme door een of andere vorm van socialisme te maken zou hebben met een soort deterministische wetmatigheid, een a.h.w. onontkoombaar verlengde van de aflossing van de slavernij door het leenstelsel en van de heerschappij van de adel door deze van de bourgeoisie.

Mede door de veralgemeende crises van het kapitalisme. en door een reeks positieve elementen van het «bestaande socialisme» vanaf '17 tot omstreeks '68 (zie hierboven deel II) werd heergenoemd concept en nog verhard, en meestal integraal toegeschoven naar het uit de Sovjet-revolutie ontstane systeem.

Toch berustte het op een uitermate simvificerend en zelfs manicheïstische

inschatting van de complexe («dialektische»-) aard van de drijvende krachten achter de reële en of mogelijke vooruitgang van de mensheid (mens, maatschappij en wereld), onder de voorwaarden van de bipolariteit.

Voor alles werd veel te weinig aandacht besteed aan de (enorm beperkende) implicaties van het feit dat het «bestaande socialisme» tot stand kwam in de periferie van het wereldkapitalisme en niet in zijn meest ontwikkelde centra. Want juist zulks bracht met zich mee:

a. dat «dit socialisme» weliswaar een historische bijdrage leverde tot het uitbreken uit de koloniale en pre- of proto-industriële onderontwikkeling van brede sectoren van het Oosten en het Zuiden van de wereld, en tot het instappen door hen van de eerste fasen van moderne industrialisering en verstedelijking (denk aan zulke uiteenlopende gevallen als China, India, Algerije, of zelfs aan een geval van veel meer onrechtstreekse beïnvloeding zoals Brazilië);

b. dat het daarentegen op een reeks van gebieden, zowel van sociaal-culturele als van economische en wetenschappelijk-technologische aard, reeds van meetaf aan een enorme achterstand vertoonde t.o.v. de meest ontwikkelde sectoren van de kapitalistische wereld en dat het bijgevolg, alvast op deze gebieden, niet aan de spits stond (niet kon staan) van de globale menselijke vooruitgang. De initiële handicap terzake werd dan nog vergroot- en hoe - door de aan het nieuwe, niet-kapitalistische systeem opgedrongen afzondering en door de achtereenvolgende militaire krachtproeven die ertegen werden ondernomen (burgeroorlog en interventie na 1917; nazi-inval) en voorbereid (koude oorlog en voortgezette confrontatie).

Doortegen deze achtergrond de rug te keren naar de markt - dit onontkoombaar gebleken draagvlak van elke gekende economische ontwikkeling tothiertoe, vooral vanaf het industriële tijdperk - en naar de uitbouw van de democratische instellingen en vrijheden - plaatste het «bestaande socialisme» zich in twee fundamentele opzichten a.h.w. op een zijspoor van de hoofdstroom van deze globale vooruitgang. Na de voltooiing van de moderne burgerlijke revoluties, en tot en met de eerste decennia die volgden op de tweede wereldoorlog, werd deze veeleer gedragen door de arbeidersbewegingen van de eerst opgekomen, later de meest geavanceerde industrielanden.

Wat voorafgaat verklaart wellicht waarom de door Oktober'17verwekte kommu-

nistische beweging alleen dan en in die mate zou slagen in het spelen van een politiek-ideologische «voortrekkersrol» voorde hele mensheid, als ze zou ageren in samenspel met een zeer brede waaier van dragers van de vooruitgang binnen de kapitalistische wereld, en meer bepaald binnen haar ontwikkelde centra. Het duidelijkste voorbeeld terzake betreft uiteraard de strijd tegen het fascisme. (Zie ook de andere voorbeelden aangehaald in deel II).

In sterk contrast daarmee staat het feit dat telkens wanneer het «bestaande socialisme» zijn opstelling t.o.v. de kapitalistische wereld ging baseren op een globale politieke confrontatie - waarbij de meeste kommunistische partijen zo ver gingen om alle andere politieke krachten (van uiterst rechts tot en met de sociaal-democratie), op één lijn te plaatsen, en de (alvast ver van volkomen) verworvenheden van de «burgerlijke democratie» te minimaliseren - zulks hoogst contra-productief zou blijken voor de algemene zaak van de vooruitgang en voor het «bestaande socialisme» zelf. Dit was meer bepaald het geval voor de enge strategie vooropgesteld door het VIde (voorlaatste) Congres van de Kommunistische Internationale, op het einde van de jaren '20 (toen de sociaal-democratie werd omschreven en behandeld als «trawant van het fascisme!»), en voor de uitdrukkelijke keuze van de autoritaire, repressieve zelfopsluiting in de belaaide vesting als antwoord op de isolementsstrategie «in naam van de vrijheid» van de tegenstrever, in de eerste jaren van de koude oorlog (cfr. het beruchte Kominformtijdperk).

En dan spreken we nog niet over de onvoorstelbare en in feite volkomen obscurantistische negatie, tijdens de laatste jaren van het bewind van Stalin, van de geldigheid van de «burgerlijke» erfelijkheidsleer van Mendel met het beschamend avontuur Lyssenko en van de waarde van de «kleinburgerlijke» natuurkundige theorieën van Einstein. Vooral dit laatste had trouwens niet weinig te maken met de wetenschappelijk-technologische tekortkomingen en achterstand, waardoor het «bestaande socialisme» zo slecht het hoofd wist te bieden aan de onverwachte sprong voorwaarts op dit terrein sinds ongeveer een kwarteeuw van het heroplevende kapitalisme.

Immers, hoe hoger de graad van ontwikkeling van produktiekrachten en beschaving, die een maatschappij heeft bereikt of ambieert te bereiken, hoe groter de behoefte aan openheid en vrijheid (alzijdige informatie, recht op initiatief, vrije keuze van goederen en diensten - markt! - enz...).

7...En van de interactie tussen (kwalitatieve) vooruitgangen (kwantitatieve) groei.

De foute inschatting van de complexe, evolutieve aard van de drijvende krachten achter de vooruitgang van de mensheid had niet alleen te maken met een ontoereikende relativering van de betekenis van het «bestaande socialisme», vooral vanaf zijn in de late jaren zestig ingezette fase van «stagnatie».

Ze spruit evenzeervoort uit de sterke verankering van de kommunistische traditie (evenals trouwens van de traditie van de linkse arbeidersbeweging in haar geheel) binnen de ontwikkelde kapitalistische wereld, in de drie andere pijlers waarvan sprake in deel 1, en wellicht voor alles in de tweede daarvan.

Immers, het wezenlijke verschil, de wezenlijke tegenstelling tussen de marxistische en de liberale visie berustte meer dan een eeuw lang niet op het «geloof» (dat zij deelden) in de determinerende rol van de technisch-wetenschappelijke ontwikkeling als motor bij uitstek van de menselijke vooruitgang, met als essentiële maatstaf de kwantitatieve groei van de maatschappelijke produktie (vnl. de industriële) : het verschil lag er vooral in dat deze groei volgens de eerstgenoemde visie in dienst moest worden gesteld van de sociale lotsverbetering van de arbeiders-producenten (en daarom uiteindelijk door hen gericht en geleid), terwijl volgens de laatstgenoemde de groei in de eerste plaats in dienst moet staan van de groei zelf (waarvan de ondernemers meteen de dienaars bij uitstek en de winsttrekkers zijn).

Zoals men weet ging echter de betekenis van de kwantitatieve groei van de maatschappelijke produktie als maatstaf - en van de lineaire (of cumulatieve) technisch-wetenschappelijke ontwikkeling als motor - van de menselijke vooruitgang, in de buurt van de jaren '60 van deze eeuw, stuiten op een complex van factoren die bijna even weinig waren voorzien door het klassieke marxisme, als door het liberalisme, en meer bepaald : het feit dat in onze eindige wereld de doorgedreven internationalisering van produktie en diensten gepaard gaat met een galopperende dualisering van de ontwikkeling tussen Noord-West en Zuid-Oost, met de daaruitvolgende migratiedrang; en het ontwaren van de eindigheid van de natuurlijke leefmilieu en voedingsbodem voormens en maatschappij; en, uiteraard, het ervaren van de uitdaging voor het voortbestaan van de mensheid zelf, die op halflange termijn voortvloeit uit de genoemde factoren, en die op korte termijn tot

stand kwam tengevolge van het uitvinden, produceren en ingebruiknemen van kern- en andere massa-vernietigingswapens.

Bij dit alles komt nog, voornamelijk in de hoogontwikkelde centra van het hedendaagse kapitalisme, dat het «leger van de producenten» van weleer, de klassieke arbeidersklasse, zich in versneld tempo ging omvormen tot een gediversifieerde bevolking van producenten en dienstverleners, waarvan de deelnemende meerderheid haar behoeften en eisen veeleer ervaart en uitdrukt in kwalitatieve dan in louter kwantitatieve termen.

Bovendien is het een meer en meer erkend feit, dat deze meerderheid van de werkende bevolking van vandaag, in tegenstelling tot de klassieke arbeidersklasse, haar behoeften en eisen aanvoelt en stelt in een perspectief dat minstens evenzeer de nadruk legt op hun individueel-familiale dimensie (denk hieraan het feminisme!) en voor een deel op hun geheel-maatschappelijke - ja zelfs mondiale - dimensie, als op hun strikte bedrijfs-, sectoriële of zelfs «interprofessionele» dimensie.

Alvast gaat deze evolutie gepaard met een groeiende marginalisering (uitsluiting) van deze sociale en andere minderheden, vooral binnen grote steden, die er niet in slagen deel te nemen aan de vruchten van de groei.

Maar ook deze laatste, intern dualiserende factor in acht genomen blijft het een feit dat het begrip «maatschappelijke vooruitgang» in de context van het bestaande kapitalisme van vandaag in nog veel ruimere mate verweven is met de vrijwaring en vergaande ontplooiing van de democratische rechten en vrijheden van de individuele en mondiale man en vrouw - en trouwens met de (maatschappelijk beheerste) ontwikkeling van de markt -, dan tijdens de bloeiperiodes van de klassieke arbeidersbeweging. Tevens wordt hierdoor de betekenis gerelativeerd van begrippen zoals «zuiver klasse-standpunt» en «uitschakeling van de privé-eigendom», als referenties bij uitstek voor vooruitstrevende, maatschappij-kritische en maatschappij-transformerende politiek vandaag, zeker in de hoogontwikkelde kapitalistische sector van de wereld.

8. Nieuwe uitdaging nr.1 is het tegengaan van de «duale wildgroei» op wereldschaal

Nochtans, ook al stelt een overwegend deel van de werkende bevolking binnen de hedendaagse ontwikkelde maatschappijen zich geenszins tevreden met het «alleen maar» vooropstellen van kwantitatieve- en collectieve-behoefte en eisen, zijn meer kwalitatieve- en gediversifieerde, ja zelfs geïndividualiseerde verzuchtingen staan daarom niet minder haaks op de wezenlijke trekken van het moderne wereldkapitalisme, dan zulks het geval was met de behoeften en eisen van de klassieke arbeidersklasse t.o.v. de wezenlijke trekken van het kapitalisme van weleer. (Zulks uiteraard met dien verstande, dat de dimensies «markt» en «democratie» niet kunnen vereenzelvigd worden met het net genoemde moderne kapitalisme, evenmin trouwens als met zijn klassieke voorloper.)

In de eerste plaats heeft deze «deelnemende» meerderheid en meteen de overgrote meerderheid van de hooggeïndustrialiseerde samenleving er alles bij te verliezen (materieel, moreel, cultureel), dat de kloof verder zou groeien tussen de ontwikkeling in het Noord-Westen en de onderontwikkeling in het Zuid-Oosten.

Niet alleen zijnde Golfoorlog met z'n dramatische naweeën en de «stammenoerlog» in Joegoslavië slechts twee voortekens van het soort amper controleerbare gewapende conflicten waar het voorspoedige Noord-Westen wegens die groeiende kloof steeds meerbij betrokken dreigt te geraken. Heeft de NAVO trouwens met haar «nieuwe strategie» aan zichzelf en aan de WEU niet reeds de rol toegemeten van wereldgendarm ter handhaving in de armere delen van onze aardbol van de orde van de G-7 en van de transnationale financiegroepen?

Maar tevens is het zover gekomen, dat in 1991 zelfs de topexperten van het Internationaal Muntfonds en de Wereldbank zijn begonnen met alarm te slaan over het economische, sociale en ecologische onheil dat ook de rijkere wereldcentra te wachten staat, indien niet snel werk wordt gemaakt van een massale overheveling van financiële, technologische, wetenschappelijke middelen, totnogtoe verspild aan de bewapeningswedloop, naar grootschalige ontwikkelingssamenwerking met «het arme Zuiden» en «het woelige Oosten».

Bij gebrek hieraan zal met name geen enkele afscherming - zij weze politieel of militair - onze ontwikkelde samenlevingen duurzaam kunnen behoeden, noch voor illegale massa-immigratie, noch vooreen verdere toevoervan hard drugs en andere sociale kwalen, noch voor allerlei vormen (zij wezen van integristisch-religieuze of van extreem-nationalistische aard) van fanatieke stemmingmakerij tegen het opulente, blanke Noord-Westen.

Het feit dat er nu toch (bijzonder laat en langzaam) een beetje schot komt in het bijsturen van zulke explosieve toestanden als die m.b.t. tot Zuid-Afrika of tot Palestina wijst erop, dat zelfs de gangmakers van de nieuwe wereldorde zich niet volkomen onbewust zijn van de gevaren. Het zou echter bijzonder naïef zijn om te denken, dat men aan die zijde bereid zou wezen, het roer consequent verder om te gooien uit eigen beweging. Men zou deze «tactische afstandsname t.o.v. de ultras» kunnen vergelijken met wat zich afspeelde in Europa rond de vorige eeuwwisseling: toen zouden immers de meer-buigzame stromingen binnen de bourgeoisie er zonderde strijd van de georganiseerde arbeidersbeweging, nooit in geslaagd zijn om tijdelijk de bovenhand te halen - vooral na 1916 - op hun aartsconservatieve klassegenoten. Evenzeer is het nu maar al te evident, dat de «aanbevelingen» van de ongeruste experten van de instellingen van Bretton-Woods alleen maar kans maken om in gevoelige mate te worden opgevolgd, indien de vooruitstrevende krachten binnen onze civiele maatschappijen het kordaat weten op te nemen - meer bepaald naar de verkozen instellingen en hun uitvoerende organen op gewestelijk, nationaal en Europees niveau toe - voor een herschikking op grote schaal van de economische, militaire en politieke verhoudingen tussen Noord-West en Zuid-Oost. Een herschikking, gericht op het systematische reduceren van onevenwichten en ongelijkheden.

9.... En binnen onze eigen samenleving.

Ook binnen onze eigen samenleving is het van vitaal belang - meer bepaald met het oog op de toekomst van de democratie - om de om zich heen grijpende verschijnselen tegen te gaan van sociale en culturele uitsluiting, waarvan zowel een groot deel van de immigrantengemeenschappen (vooral de buiten-Europese) als heelder door verarming getroffen of bedreigde autochtone bevolkingsgroepen (vooral in de grote steden) het slachtoffer zijn, en die de problemen van het samenleven van beide steeds aanscherpen.

Deze uitsluiting kan moeilijk anders verholpen worden, dan door het effectief aanwenden van de noodzakelijke menselijke en budgettaire middelen, om werkte maken van beleidsvoorstellen zoals deze uitgewerkt door Mevrouw Paula D'Hondt en haar medewerkers.

En ook terzake kan men ervan op aan, dat de beleidsorganen van onze op

verkiezingen steunende democratie en de partijen die deze organen traditioneel bemannen (van «bevrouwen» is er immers weinig sprake) onbekwaam zijn om uit eigen beweging en concreet de les te trekken uit de doorbraak van het Vlaams Blok en zijn Europese soortgelijken. Ook hiertoe zal nodig zijn dat de brede democratische krachten binnen de civiele maatschappij zich op kordate, gebundelde wijze laten gelden.

10. Voor de crisis van de representatieve democratie zullen lapmiddelen niet volstaan!

De institutionele democratie zoals zij is gegroeid in onze Westeuropese staten (en zoals zij met enorme moeite poogt door te dringen op het niveau van de Europese Gemeenschap) blijkt steeds minder bij machte, om het type van efficiënte wisselwerking te verzekeren tussen civiele maatschappij en politiek beleid, datten grondslag heeft gelegen aan de consensus binnen de parlementaire welvaartsstaten van meer bepaald, de na-oorlogse jaren tot in de buurt van 1968. Dit aftakelingsproces uit zich, in het bijzonder in een steeds meerfalende werking en steeds groter verlies aan geloofwaardigheid van het klassieke partijensysteem - m.a.w. van de «klassieke politiek» zelf.

Aan de basis van deze crisis van de representatieve democratie en meer bepaald van het klassieke partijensysteem daarbinnen liggen, voor alles, de wetenschappelijk-technologische mutaties binnen het hedendaagse kapitalistische wereldsysteem, en zulks in een dubbel opzicht:

a. de uitholling van de betekenis van de respectieve «nationale staten», ten gevolge van de ongekende concentratie van financieel-economische én politiek-militaire macht op continentaal en mondiaal niveau, a.h.w. belichaamd door de bestaande structuren van de EG en van de G-7; hierbij worden trouwens, naast de parlementen (niet in de laatste plaats het « Europese»), evenzeerde tot overleg-ensamenwerking-op-voet-van-gelijkheid strekkende internationale structuren op paneuropees en wereldniveau (KVSE of Helsinki-proces; UNO en haar agent-schappen) systematisch gepasseerd:

b. de uitholling van de betekenis van de klassieke arbeidersbeweging als overwegend homogene en stabiele tegenkracht t.o.v. de macht van het kapitaal, en zodoende als factor van relatief evenwicht op het niveau van de respectieve

«nationale welvaartsstaten» (zie hoofdstuk V).

De uit wat voorafgaat ontstane crises van de representatieve democratie, althans in haar klassieke vorm, komt het duidelijkst tot uiting in twee tegengestelde types van invraagstelling en betwisting, te weten:

1. de trends en bewegingen van extreem-rechtse inspiratie, die zich afkerig opstellen t.o.v. «de politiek», ofjuistert.o.v. de staat, als beheerders corrector (zij het met mondjesmaat) van de ongelijkheden op sociaal-cultureel, op etnisch-raciaal en op internationaal vlak.

Deze trends en bewegingen liggen duidelijk aan de basis van de opkomst van de formaties van «Euro-rechts», zoals het Front National van Le Pen en het Vlaams Blok. Maarzoals men weet tonen ook niet weinige exponenten van centrum-rechts en centrum-links zich in sterke mate «gevoelig» voor de thema's die door deze formaties worden bespeeld.

Men denke slechts aan het «Burgermanifest» van een Verhofstadt dat, weliswaar op een geraffineerde manier, inspeelde op enkele van deze thema's. Ook al speculeerde de auteur daarin veeleer op de groeiende vervreemding van velen t.o.v. de degenererende welvaartsstaat, dan op de hier al te vaak mee gepaard gaande neigingen naar openlijk-autoritair, intolerant en steeds meer repressief optreden.

Al deze trends en bewegingen teren uiteindelijk op de toenemende verleiding, in de onzekere wereld en samenleving van vandaag, om terug te vallen op de kortzichtige egoïsmen van de sociaal-culturele bevoorrechten (of van hen die zich daartoe rekenen), van «de eigen volksgenoten», van de maatschappijen van het rijke Noord-Westen...

En allen maken zij ernstig kans op verdere terreinwinst, naarmate de crises van de klassieke representatieve democratie om zich heen grijpt en het aanbod van een grondig vernieuwend, maatschappij-transformerend én geloofwaardig democratisch alternatief op zich laat wachten.

2. Hiertegenover staat dat in diverse, geenszins alleen «linkse» sectoren van de civiele maatschappijen in West-Europa, langzamerhand het bewustzijn groeit - of althans de intuïtie - dat onze samenleving alles te verliezen heeft bij de arrogante come back van het wilde kapitalisme op wereldschaal en bij het evidente falen van de op representatief-democratische leest geschoeide beleidsstructuren in ons

subcontinent. Geleidelijk wint het besef veld, dat mocht dergelijke ontwikkeling worden doorgetrokken, West-Europa steeds meer gedoemd zal worden, om met lede ogende grillen te ondergaan van de (zeven?) Groten van het Noord-Westen inzake confrontatie - tot en met militair geweld op grote schaal - of grootmoedige (?)toegevendheid t.o.v. de diverse staten, volkeren en bewegingen in Oost en Zuid inzake het vaststellen en naleven van de regels van goederen-, diensten- en kapitalenverkeer (GATT...) ; inzake het bepalen en toepassen van de normen van het monetair, sociaal, ecologisch, media- en budgetair beleid (IMF, OESO,...) ; ja, tot en met inzake wat kan en wat niet kan op het gebied van de democratische rechten en vrijheden...

De Europese kater die zo sterk tot uiting kwam tijdens en na de Golf-oorlog zou wel eens een eerste, weliswaar nog maar negatief voorteken geweest kunnen zijn van dergelijk politiek-cultureel reveil, dat zich geenszins heeft beperkt tot wat men pleegt te bestempelen als «de vooruitstrevende sectoren van de opinie». En dit, in weerwil van de relatieve ontreddering en machteloosheid, die tijdens de voorfase en de ontwikkeling van het conflict werden tentoongespreid door de voornaamste exponenten van de brede vredesbeweging - zij die op zulke opmerkelijke wijze haar sporen had weten te verdienen tijdens de strijd tegen de raketten - en door de het dichtst bij haar aanleunende sectoren van de (linkse en kristelijke) arbeiders- en milieu-bewegingen.

De uitdagingen zijn immers van die aard, dat er dwingend behoefte is aan het opstaan en optreden van een veel ruimere waaier van «civiele» krachten, niet alleen tegen het moderne massa-geweld én de «snelle-reactie»-strategieën van de overwinnaars van de Golf-oorlog, maarvoor een totaal andere aanpak dan deze van het wilde kapitalisme, wat betreft de vitale problemen van groei en of ontwikkeling waarde mens, de maatschappij en de wereldgemeenschap van deze tijd voor geplaatst worden.

Geleidelijk aan - zij het voorlopig nog te langzaam - wint de overtuiging veld, in zeer diverse lagen van de West-Europese civiele maatschappij, dat deze problemen vragen om alternatieve oplossingen, die in de eerste plaats steunen op humanistische en ethische maatstaven zoals het recht op een vrij en menswaardig bestaan van alle mannen en vrouwen; de gelijkheid in rechten tussen individuen, geslachten ,groepen,volkeren, continenten,... de solidariteit tussen «arm en rijk»-, Noord-West en Zuid-Oost, de mensen van vandaag en die van morgen (cfr. vrijwaring van het natuurlijk en cultureel patrimonium van de menselijke gemeen-

schap) ; het recht op controleerbare informatie en volwaardige deelname aan de beslissingen, over elke verzuiling heen, van al diegenen die ze aanbelangen.

Samenvattend zou men deze maatstaven - of beterdeze waarden - op elk gebied van maatschappij-opbouw en ontwikkeling kunnen brengen onder de noemer: «doorgedreven, radicaal-vernieuwend democratisering van onderop en in mondiaal perspectief». Zij zijn volkomen in strijd met de logica van de groei (en de vernieling) om de groeiende macht om de macht, eigen aan het wilde kapitalisme. Of anders gezegd: met de logica zelf van de duale wildgroei binnen de samenleving en op wereldschaal.

Meteen echter wordt het duidelijk: dat de nieuwe uitdagingen voor de Europese en andere «ontwikkelde» civiele maatschappijen, nu het tegengewicht van de voorbijge 70 jaar is weggefallen, het tot een fundamentele noodzaak maken, om opnieuw vat te krijgen op de politieke beleidsstructuren en hiertoe a.h.w. een toekomstgerichte uitweg te zoeken uit de crises van de representatieve democratie en van het partijensysteem zoals deze vandaag werken (of juister: slabakken).

Om de hierboven vooropgestelde modern-humanistische waarden te laten gelden is het dan ook van primordiaal belang, dat de progressieve krachten zich niet blijven beperken tot bewisting, verzet of zelfs verweer t.o.v. het centrum-rechtse of centrum-linkse beleid van de representatief-democratische instellingen, maar dat zij zich systematisch gaan toeleggen op een alternatieve, zuiloverschrijdende democratische machtsopbouw vanaf de basis (bedrijf, wijk, gemeenschapdienst, belangensfeer,...), over het gewestelijk en landelijk niveau, naar het regionaal of continentaal (bijv. Europees) en mondiaal niveau toe. Zulke alternatieve machtsopbouw heeft uiteraard tot doel, om vanuit de civiele maatschappij te wegen op en tot binnen de bestaande beleidsstructuren. Maarze vergt juist daarom het zorgvuldig vrijwaren door de progressieve krachten van ondefop van een afgetekende marge van autonomie t.o.v. deze structuren zoals ze vandaag werken - inbegrepen, althans in de huidige voorwaarden, t.o.v. alle aan het beleid deelnemende of het mede-beleid ambiërende partijen en formaties. Zij moet dan ook ondernomen en ontwikkeld worden op niet-gebonden basis.

En daarmee zijn we meteen beland bij de laatste van de weggezonden pijlers van de anti-kapitalistische linkerzijde waarvan sprake in hoofdstuk 1.

1 1.Over progressieve bewegingen en alternatieve partijen van deze tijd.

Immers, al vormt de vestiging van de wereldheerschappij van het hedendaagse, transnationale financieelkapitaal - a.h.w. belichaamd door het door zichzelf aangestelde directorium van de G-7 - dé centrale uitdaging voor de vooruitstrevende krachten van deze wereld waaruit het alternatief systeem van na '17 in versneld tempo wegdeemstert, dan mag juist des te minder de dure les verloren gaan, dat ook de niet- en zelfs antikapitalistische politieke apparaten, bij gebrek aan democratische machtsopbouw van onderop, de neiging vertonen zich verregaand te vervreemden van de eigen en andere mensen en volkeren. Te meer daar deze les geenszins alleen te maken heeft, met het dramatische failliet van het «bestaande socialisme», maar bijna evenzeer- zij het tothiertoe tegen een draaglijker prijs - met de participatieve verwording van de klassieke, Westerse representatieve democratie.

In die zin zou men zelfs kunnen stellen dat de traditionele centrale tegenstelling tussen kapitaal en arbeid, althans binnen de hoogontwikkelde maatschappijen, meer en meer wordt overstegen door deze tussen de civiele maatschappij en de - economische zowel als politieke - bewindsstructuren, gedomineerd door het transnationale financieelkapitaal. Evengoed als de tegenstellingen rond de kwantitatieve verdeling van de vruchten van de groei, geleidelijk aan worden overstegen door deze rond aard, richting en tempo van de ontwikkeling - met de achterliggende keuzen tussen maximale economische efficiency (en rentabiliteit) op basis van «duale wildgroei» en prioritaire gerichtheid op de vrije, gelijke en solidaire ontplooiing van individuen, maatschappijen en werelddelen of met andere woorden, door de keuze tussen de technocratische (of juist, financiële, politieke en militaire) beslissingsmacht van enkelen, en de democratische verantwoordelijkheid (voor zichzelf, voor de anderen, voor de gemeenschappelijke omgeving) van allen.

Zeer zeker, de hierboven geschetste alternatieve machtsopbouw in humanistisch en universalistisch perspectief zal de progressieve krachten, en voor alles de erfgenamen van de antikapitalistische linkse stromingen nopen, om rekening te houden met een grote verscheidenheid van situaties, problemen, behoeften, rechtmatige belangen, verzuchtingen, tradities, overtuigingen, standpunten. En meteen om bestendig te ijveren op vele niveaus (vanaf de basisactiviteiten tot het mondiaal vlak) voor dialoog, samenwerking in verscheidenheid, wederzijds begrip en dito waardering, consensus op basis van verdraagzaamheid, van inzicht in de

complementariteiten, en van eerbaar vergelijk in functie daarvan.

Zeker, er bestaan geen pasklare gemene delers, en nog minder pasklare concrete antwoorden, om de moeilijke spanningen te overbruggen die veelal aan bod komen tussen de rechtmatige behoeften van heden aan adequate voeding, kleding, verwarming,..., en het vrijwaren van het milieu naar morgen toe ; tussen rechtmatige individuele, kleinschalig-collectieve en grootschalig-collectieve verzuchtingen; tussen mogelijke, op zich verantwoorde vooruitgang van de ontwikkelde werelddelen, staten, regio's, sectoren, enkelingen ... en het recht op gelijke ontwikkeling van de «achtergebleven» continenten, landen, gebieden, sectoren, individuen,...

Alternatieve machtsopbouw inconsequent-democratisch, algemeen-menselijk perspectief vergt dan ook, vanwege de diverse componenten van de brede progressieve waaier, en meer bepaald vanwege hen die opkomen voor hedendaagse maatschappijtransformerende politiek van socialistische inspiratie, een onverpoosd streven naar soepele samenspraak en groepering, wars van elke opsluiting binnen grote of kleine zuilen. En dit, mits de grootste eerbiediging van de eigenheid van elke component, elke volksgroep, elke persoon ... en van evenzovele utopieën - voorzoverdeze de anderen noch uitsluiten, noch willen bedwingen.

Hiertoe is voor alles een nieuwe, open aanpak vereist van de dialoog en de samenwerking tussen vele krachten, stromingen, persoonlijkheden binnen de civiele maatschappij en van daaruit, in alle autonomie, naar de gesprekspartners en potentiële bondgenoten binnen de politieke en andere machtsstructuren toe.

Dergelijke aanpak vereist een positief inachtnemen van de pluraliteit en, veelal, de complementariteit van de inbreng van deze diverse componenten, en meteen het streven naar een nieuwe, a.h.w. omgekeerde relatie tussen de civiele maatschappij en de politieke structuren, alsook tussen deze beide en de economische machtsstructuren. En dit, zowel op het niveau van elke «nationale» staat of deelstaat als naar het continentale en het wereldniveau toe.

Immers, noch de heerschappij van het transnationaal financieekapitaal, noch om het even welke vorm van vervreemdend etatisme (inbegrepen datgene dat kwam te gedijsen n .a.v. de verwording van de welvaartsstaat met of zonder zuilen op z'n Belgisch) kunnen in het gestelde perspectief worden ontzien.

En precies dit laatste heeft veel te maken met de crises van de traditionele rol (en structuren) van politieke partijen in "t algemeen, van linkse partijen en meer bepaald van antikapitalistisch-linkse partijen in "t bijzonder.

Zonder te willen teruggaan tot mei'68, kan en moet men immers vaststellen dat de grote sociale bewegingen, zeker vanaf de vroege jaren '80, - o.m. de brede vredesbeweging - er terecht over hebben gewaakt - meer bepaald in Vlaanderen - om zich niet te identificeren met één of meerdere linkse (of andere) partijen, en dat de grote meerderheid van hun deelnemers, de meeste van hun militanten en leiders niet specifiek met deze of gene partij verbonden waren.

Hetzelfde geldt in ruime mate voor de bewegingen i.v.m. het milieu, voor de bewegingen van ver- en gebruikers, voorde solidariteitsbewegingen meteen reeks volkeren van de derde wereld, voor nieuwsoortige eisenbewegingen uit het recente verleden als deze in de gezondheidssector, én voorde bewegingen voor gelijkberechtiging van zowel de eigen volkse als de (Europese en niet-Europese) ingeweken uitgestotenen.

En hoewel niet alleen een partij zoals de SP, maar ook de werkersvleugel van de CVP, blijven beschikken over een ruime electorale basis en een stevig net van aanverwante structuren en organisaties, is het evident dat hun sociale basis hoe langer hoe minder rekent op hun politieke apparaten om adequaat gevolg te geven aan de sociale, democratische of vredegezinde verzuchtingen welke zij deelt met betekenisvolle sectoren van de civiele maatschappij.

12. Voor een toekomstgerichte, < Roodgroene » inbreng van « De Kommunisten ».

Wat voorafgaat wijst op de niet-meerte ontkennen behoefte aan een nieuw type van politieke formatie, dat autonoom staat t.o.v. de beleidsstructuren en -keuzen dan de traditionele centrum- en centrum-linkse partijen, en dat zich meteen heel wat soepeler, opener, minder sterk gestructureerd en helemaal niet meer «naar hegemonie strevend» opstelt.o.v. de sociale bewegingen (zowel de meertraditionele, meestal verzuilde, als de nieuwere, meestal niet-gebundene), in vergelijking tot de formaties van anti-kapitalistisch links van weleer. Een moderne behoefte waaraan ook niet die Kommunistische Partijen echt tegemoetkwamen, die nochtans al lang afstand hadden genomen van het starre marxisme-leninisme en het

strakke centralisme dat in de landen van het «bestaande socialisme» zoveel ravages aanrichtte. Trouwens, dit achterwege blijven terlinkerzijde verklaart alvast voor een flink deel het opkomen en de weerklank, meer bepaald bij een hele laag van maatschappijkritische jongeren, vanaf het begin van de jaren '80, van de groene formaties in ons land en in een reeks andere Europese landen te beginnen met West-Duitsland.

Volgens de ondergetekende dient hierbij erkend, dat het aantreden van deze partijen een gedeeltelijk positief antwoord heeft betekend op de reeds vermelde behoefte aan een nieuwtje van politieke formatie in dienst van de niet-gebonden progressieve bewegingen en stromingen binnen de civiele maatschappij. Een antwoord, dat bijvoorbeeld de mogelijkheid schept voor een betekenisvolle progressief-democratische sector van het kiezerskorps, meer bepaald in die landen - zoals het onze - waar antikapitalistisch links electoraal in de marge is komen te staan - om een uitgesproken beleids- en maatschappij-kritische politieke keuze te maken, om, wat betreft vrede en ontwapening, milieu, sanering van het politiek bestel, tegengaan van (sociale, culturele, «etnische») uitsluiting...

Betekenisvol is tevens het feit dat in diverse landen waar dergelijke groene formaties tothiertoe niet - of amper - van de grond kwamen, antikapitalistisch links er zich met enig resultaat is gaan op toeleggen om de braakliggende groene terreinen inhoudelijk en actief te bezetten - naast en in nauw verband met het herwaarderen in hedendaags perspectief, van de positieve elementen uit z'n eigen verleden. Dit geldt bijvoorbeeld, in diverse mate, voor Spanje (Verenigd Links), voor Nederland (Groen-Links), voor Denemarken (Socialistische Volkspartij én een niet te onderschatten stroming binnen de KP), zelfs voor Portugal (waarbij de jongste Europese verkiezingen een groene kandidaat werd verkozen op een gemeenschappelijke lijst met drie kandidaten van de KP).

In vergelijking met wat voorafgaat bleef het zuiver-groene antwoord in landen zoals Duitsland en België, zoals gezegd tothiertoe, veeleerslechts gedeeltelijk-positief. En zulks in die zin, dat er een betekenisvolle inbreng aan ontbrak van een zich (weliswaar met ernstige vertraging) vernieuwend antikapitalistisch links - wat op zijn beurt en niet onverwacht gepaard ging met (deels verklaarbare) neigingen bij de groenen, om zich te distantiëren van deze sector van links (en trouwens tegen links in 't algemeen). Op zijn beurt ging dit hiaat gepaard met een reeks beperkende effecten, met het oog op het voeren van efficiënte alternatieve politiek in dienst van het geheel van de progressieve krachten en bewegingen binnen de civiele

maatschappij, zoals:

- het ontbreken van een stevige band tussen groene politiek en de belangrijkste dynamische, maatschappij-kritische sectoren van de werkende bevolking en haar (ook tothiertoe nog steeds te veel verzuilde) sociale organisaties;
- het ontoereikende inschatten door de groene politiek van de reactionaire aard en neigingen van de overheersende stromingen binnen een wereldkapitalisme dat meent de handen weer vrij te hebben, nu zijn tegenkrachten van binnenin haast alleen op hun eigen inzet kunnen rekenen;
- het daaruit voortvloeiende onderschatten door groene politiek van de onlosmakelijke dialektische band tussen het nastreven van partiële - of specifieke - alternatieve doeleinden zoals vrede en ontwapening, vrijwaring van het leefmilieu, sanering van de politiek, bestrijding van de uitsluiting der zwakkeren ... én het vooropstellen van een globaal, humanistisch alternatief voor het land, Europa en de wereld, dat duidelijk de heerschappij afwijst van het transnationaal financieelkapitaal, en met name de greep die het uitoefent op de nationale en interstatelijke politieke beleidsstructuren. Een alternatief, dat zich mede (zij het geenszins exclusief) beroept op de beste referenties uit het ideeëngoed en het culturele patrimonium van socialistische en kommunistische signatuur.

Men begrijpe ons niet verkeerd: het vaststellen van de hogervermelde limieten is allesbehalve bedoeld als negatieve kritiek op groene politiek zonder (betekenisvolle) antikapitalistische inbreng ; het is integendeel bestemd als een positief pleidooi opdat antikapitalistisch links zich tot belangrijke (wellicht prioritaire) taak zou stellen om bij te dragen tot het geleidelijk overstijgen van deze limieten, in wederzijds overleg met de progressieve stromingen binnen de civiele maatschappij en met de beoefenaars van groene politiek die daarbij aanleunen.

Zo laat het zich bijvoorbeeld sterk aanvoelen, dat de inspanningen van de PDS van Gysi om een geheel-Duitse alternatieve formatie in het leven te roepen, vooral kans maken in de mate dat ze een dergelijke richting inslaan. Ook in België, en meer bepaald in Vlaanderen, zullen «de kommunisten», evenals de andere stromingen van antikapitalistisch links, naar de overtuiging van de ondergetekende, stijgende creatieve aandacht aan deze thematiek moeten besteden.

Uiteraard is dit maar mogelijk op voorwaarde dat meerbepaald «de kommunisten» consequent verder gaan met het kritisch herdefiniëren van hun opvattingen en waarden, van hun aanpak inzake alternatieve politiek t.o.v. het triomferend (?) kapitalisme van vandaag, alsook van hun eigen partij-werking en -structuur.

Uiteraard zal dit alles geduld, volharding en gepaste bescheidenheid vergen. Dit laatste heeft nota bene niets te maken met minimalisering van de opdracht die aan «de kommunisten» toekomt, om de specifieke inbreng van antikapitalistisch links in dienst te «helpen» stellen van alternatieve machtsopbouw vanuit de civiele maatschappij, en van een hedendaagse, maatschappijtransformerende politiek van socialistische inspiratie in mondiaal perspectief.

Tevens zal het er op aankomen, om de genoemde politiek te situeren als complementair, - ja, in zekere zin «transcenderend» - veeleer dan als engconcurrentieel -laat staan antagonistisch -t.o.v. de possibilistische politiek van de grote centrum-linkse en centrum-formaties, althans in zoverre deze een afremmende of corrigerende rol spelen (hoe ontoereikend hij ook weze) binnen de politieke beleidsstructuren, t.o.v. het opnieuw naarwildheid neigende kapitalisme. Wellicht gaat het hier trouwens om één van de aspecten van de alternatieve politiek, waar «de kommunisten» het meest bij te bieden hebben, vanuit de positieve zijden van hun collectieve ervaring van driekwarteeuw (zie hoofdstukken II en III hierboven).

Zeker: het is allesbehalve gemakkelijk voor de «erfgenamen» van wat ontegensprekelijk een grote, op menselijke vooruitgang en emancipatie gerichte internationale beweging is geweest, en in naam van dewelke zoveel menselijke offers werden gebracht, om te erkennen dat de tijden zo enorm zijn veranderd, en dat zoveel van de gekoesterde verwachtingen werden tegengesproken door het leven.

Maar juist daarom zou niets minder verantwoord en meer onwaardig van de jarenlange inzet van zovelen, dan de rug te keren naardatgene, wat deze beweging wel degelijk aan waardevols heeft gebracht voor de mensheid van deze moeilijke eeuw, en om na te laten uit dit waardevols al datgene te halen wat van nut kan zijn voor de toekomst : de geheel-nieuwe fase van de nooit aflatende strijd voor menselijke vooruitgang en emancipatie, die voor ons ligt.